

Valmistelija: elinvoimajohtaja Anna-Liisa Juurinen, p. 040 747 7736

Ympäristön vaaliminen ja ilmastonmuutoksen hillintä ovat nousseet yhä keskeisempään osaan yhteiskunnallisessa kehittämisessä. Tulevaisuudessa häämöttävä materiaalikriisi, luontokato ja luonnon monimuotoisuuden heikentyminen edellyttävät taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristön näkökulmasta kestäviä päätöksiä ja toimenpiteitä. Jämsän kaupungin voimassa olevan strategian tavoitteena on, että Jämsän kaupungilla on ympäristöohjelma ja että kaupunki on sitoutunut ympäristötekoihin.

### Valmisteluprosessi

Ympäristöohjelma on laadittu Keski-Suomen liiton myöntämällä AKKE-rahoituksella. Ympäristöohjelman laatijaksi valikoitui tarjouskilpailun perusteella Ramboll Finland Oyj. Ympäristöohjelma laadittiin yhteistyössä Jämsän kaupunkiorganisaation, päättäjien, kaupungin keskeisten sidosryhmien kanssa. Ympäristöohjelma toteuttaa ja tukee Jämsän kaupungin sitoumuksia, kuten Keski-Suomen ilmasto-ohjelmaa, Hiilineutraali Suomi 2035 tavoitteita sekä EU 2050 pitkän aikavälin strategiaa ja Pariisin ilmastositoumusta.

Ympäristöohjelman laatimista edelsi ympäristökatselmuksen tekeminen, jossa selvitettiin alueen ympäristön nykytilanne, tehdyt toimenpiteet sekä merkittävimmät ympäristönäkökohdat hyödyntämällä julkisesti saatavilla olevaa aineistoa kuten tilastoja, alueella tehtyjä selvityksiä, ympäristö- ja ilmastositoumuksia sekä keskusteluja kaupunkiorganisaation edustajien kanssa.

Ympäristökatselmusta seurasi asiantuntijoiden valmisteleva ja koordinoiva vuorovaikutteinen työpaja Jämsän elinvoimalautakunnan ja valvontajaoston jäsenille. Työpajassa määritettiin tarkemmin ympäristöohjelman taustalla vaikuttavia keskeisiä näkökulmia ja teemoja, joiden päälle ympäristöohjelma rakennettiin. Tämän jälkeen pidettiin toinen työpaja, missä keskusteltiin ympäristöohjelman konkreettisista tavoitteista, toimenpiteistä ja mittareista. Tilaisuuden jälkeen ympäristöohjelmaa työstettiin Jämsän kaupungin ja asiantuntijoiden välisenä yhteistyönä.

Ympäristöohjelmasta pidettiin kaikille jämsäläisille avoin esittelytilaisuus huhtikuussa 2022, jossa esiteltiin ympäristöohjelman alustavaa rakennetta ja toimenpiteitä. Tilaisuuden jälkeen ohjelmaluonnos asetettiin julkisesti nähtäville ja kuntalaisilla oli mahdollisuus kommentoida kirjallisesti ohjelman rakennetta ja esiteltyjä toimenpiteitä sekä esittää mahdollisia uusia toimenpiteitä ympäristöohjelmaan. Ympäristöohjelmastaan on pyydetty lausunnot sivistyslautakunnalta, sosiaali- ja terveyslautakunnalta, valvontajaostolta, Ateria ja puhtauspalvelut liikelaitoksen johtokunnalta, Jämsän vesi liikelaitoksen johtokunnalta, Jämsän Aluelämpö Oy:ltä, Koy

Jämsänmäeltä, Jyväskylän koulutuskuntayhtymä Gratialta, Jämsän Kristilliseltä kansanopistolta sekä Jämsän kaupungin vaikuttamistoimielimiltä: nuorisovaltuustolta, vanhusneuvostolta, vammaisneuvostolta ja elinvoimaneuvottelukunnalta. Kaikki saadut muistutukset ja lausunnot on käyty läpi ja huomioitu ohjelman viimeistelyssä.

#### Ohjelman sisällöstä ja rakenteesta

Ympäristöohjelman näkökulmiksi valikoituivat; ilmasto, vesistö ja luonnon monimuotoisuus. Näkökulmat ovat pysyviä. Tavoitteena ovat;

1. ympäristöystävällinen ja viihtyisä elinympäristö
2. ympäristövastuullinen operatiivinen toiminta
3. kestävä luonnon ympäristö.

Tavoitteet ovat melko pysyviä ( 5-10) vuotta ja näitä tarkastellaan kymmenen pysyvän teeman kautta, joiden alla on vaihtuvia toimenpiteitä.

Ympäristöohjelman näkökulmien ja tavoitteiden alle asemoituvia teemoja ja konkreettisia toimenpiteitä on kartoitettu mm. tieteellisistä julkaisuista, valmiista ilmasto- ja ympäristöpoliittisista ohjelmista sekä projektin työpajoissa, keskusteluissa ja muissa vuorovaikutustilaisuuksissa. Niitä on täydennetty asiantuntija-arvioin ja tarkennettu Jämsään sopiviksi. Teemoista osa on yhteneväisiä mm. Keski-Suomen ilmasto-ohjelman 2030 kanssa. Toimenpiteet on jaoteltu teemoittain siten että niiden toteuttaja- ja vastuutahot voidaan määritellä kaupunkikonsernin sisällä yksittäisten yksiköiden, henkilöiden tai kaupunkiorganisaation ulkopuolisten tahojen kanssa yhteistyössä tehtäviin toimenpiteisiin. Ympäristötoimenpiteiden pääpainopiste on konkreettisissa toimenpiteissä, joihin Jämsän kaupunkikonserni voi vaikuttaa.

Ympäristöohjelmassa asetetut tavoitteet ja näkökulmat tulevat heijastumaan Jämsän kaupungin toimintaan tulevana vuosikymmeninä. Ympäristöohjelma on koko Jämsän kaupunkikonsernin ja siinä on huomioitu vaikutusmahdollisuudet asukkaiden ympäristötoimiin. Ohjelmassa on huomioitu mm. ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja varautuminen, kiertotalous, kestävä kehitys sekä ympäristöarvojen tähdentäminen. Ympäristöohjelman tavoitteissa ja toimenpiteissä on huomioitu alueen todellinen ympäristön tila, kaupungin toimintakulttuuri sekä alueen ominaispiirteet. Asetetuilla tavoitteilla pyritään vaalimaan Jämsän kaupungin luontoarvoja ja -alueita sekä kehittämään kaupungin elinvoimaisuutta kestävästi. Tavoitteiden saavuttamisessa korostuvat ympäristöohjelman taustalla vaikuttavat ilmaston, vesistöjen ja luonnon monimuotoisuuden näkökulmat.

#### Saadut muistutukset ja vastineet

##### **Muistutus 1.**

Ohjelman suurin heikkous on se, että se valmistuu vasta sen jälkeen, kun kaupunginhallitus on jo hyväksynyt metsäsuunnitelman.

Ympäristöohjelman ja metsäsuunnitelman pitäisi olla sovitettu yhteen ja metsäsuunnitelman pitäisi olla alisteinen ympäristösuunnitelmalle.

Ympäristöohjelmassa puhutaan luonnon monimuotoisuudesta ja sen

merkityksestä mutta tärkeästä metsäohjelmasta tämä puuttuu. Toivottavasti ympäristöohjelmaa kuitenkin käytetään metsäsuunnitelman sovellettaessa.

**Vastaus: Muistutus koskee metsäsuunnitelmaa. Ympäristöohjelman toimenpiteissä esitetty metsäsuunnitelman päivystarpeen selvittäminen.**

Ympäristöohjelmaan on turhaan kirjattu lakisääteisiä asioita tavoitteiksi.

**Vastaus: Ympäristöohjelmaan ei ole kirjattu suoraan lakisääteisiä tavoitteita. Ohjelman toimenpiteet on kirjattu siten, etteivät vastaa suoraan laista tulevia velvoitteita.**

Ohjelmasta puuttuu oleellinen teema: varautuminen ja ennakointi.

**Vastaus: Varautuminen ja ennakointi on poikkileikkaava teema. Varautumiseen ja ennakointiin liittyviä toimenpiteitä on sisällytetty mm. viheralueohjelman, hankintakriteerien toimenpiteisiin.**

## **Muistutus 2.**

### *1. Johdanto:*

*Ohjelman laatimisen hetkellä operatiivisesta toiminnasta ei tunnistettu suoria liityntärajoja luonnonmonimuotoisuuden näkökulmaan, mutta tavoitteena on saada se myös huomioitua paremmin ympäristöohjelman avulla. ”*

Kiertotalous ja energia kyllä liittyvät oleellisesti luonnon monimuotoisuuteen, koska kumpikin laajoina käsitteinä kuluttavat tai säästävät resursseja. Esimerkiksi sillä on merkitystä, kuinka kaupungin sähkö ja lämpö tuotetaan ylipäänsä tai kaupungin omissa kiinteistöissä. On tunnistettava, että energiantuotanto on syvästi kytköksissä myös luonnon monimuotoisuuden näkökulmaan, koska tietyt energiamuodot kuluttavat erityisesti resursseja, jotka kiihdyttävät luontokatoa, esimerkiksi metsiä, jotka ovat aivan suoraan yhteydessä luonnon monimuotoisuuteen. Toisaalta hiilidioksidipäästöjä tuottavat energiamuodot kiihdyttävät ilmastonmuutosta, jolla on myös epäsuora yhteys luontokatoon.

**Vastaus: Kytköksiä on löydettävissä, mutta niitä ei ole nykyisessä toiminnassa raportoitu. Päivitetty ohjelmaan tarkennus tämän osalta.**

Toisaalta kiertotalouden avulla voidaan hillitä luontokatoa käyttämällä resurssiviisaasti resursseja uudelleen. Jämsässä tähän on erinomaiset mahdollisuudet, kun kaupungissa on kiertotaloustoimintaa. Ohjelmassa voisi vielä miettiä kuinka synergiaetuja voidaan vahvistaa kaupungin energiantuotannon ja kiertotalousyrittämisen välillä?

**Vastaus: Ympäristöohjelmassa on viitattu, että uudistuvan teollisuuden master planissa otettavan huomioon ympäristönäkökulmat. Kyseessä ei ole ympäristöohjelman tasoinen toimenpide.**

On myös varauduttava siihen, että jossain vaiheessa metsiä ei ehkä enää pidetä uusiutuvana energiamuotona ja monia metsänkäyttöön liittyviä asioita on ajateltava uudelleen hiilenkierron näkökulmasta. Hiilimarkkinat saattavat vaikuttaa metsien käyttöön myös hiilinieluista maksettavien korvausten kautta (mainittu ohjelmassa) tai siten jos metsänkäyttö tulee päästökaupan piiriin.

**Vastaus: Erillinen metsäsuunnitelma ottaa kantaa tähän asiaan. Ympäristöohjelman toimenpiteissä esitetty metsäsuunnitelman päivitystarpeen selvittäminen.**

## *2. Tavoitteet:*

*”Ympäristöystävällinen ja viihtyisä elinympäristö tavoitteen toteutumista edistetään vaikuttamalla alueen viihtyisyyteen, elinvoimaisuuteen ja kaupunkiympäristöön kestäväällä tavalla huomioiden kaupungin toimintaan liittyvät ilmasto- ja vesistövaikutukset sekä luonnon monimuotoisuuden.”*

*”Ympäristövastuullinen operatiivinen toiminta tavoitteella vaikutetaan konkreettisesti kaupunkiorganisaation toimintaan vähentämällä kaupungin toiminnasta aiheutuvaa ja seuraavaa ilmastorasitetta, vesistöjen kuormitusta sekä luontokatoa.”*

*”Kestävä luontoympäristö tavoite nojaa kaupungin kehittämiseen luonnon voimavarojen asettamissa rajoissa. Tavoitteen toteuttamisella vältetään liiallisen rasituksen aiheuttaminen Jämsän luontoympäristölle...”*

*Liitteessä, jossa toimenpiteet: ”Laaditaan suunnitelma metsien kestävästä käytöstä, jossa määritellään myös mahdolliset suojelutavoitteet mm. ei avohakkuita, pesintäaikojen huomioinen, ulkoilureitit, luonnonsuojelualueet, monimuotoinen puusto, hiilinielualueiden lisääminen”*

On valitettavasti todella kestämaton tilanne, että kaupungin metsäsuunnitelma on hyvin vahvasti ristiriidassa ympäristöohjelman tavoitteiden kanssa. Mitä tarkoittaa, että ”laaditaan suunnitelma metsien kestävästä käytöstä, jossa määritellään myös mahdolliset suojelutavoitteet”? Miksi sana mahdolliset? Ohjelmassa täytyy olla selkeät ja jämäkät tavoitteet. Onko tämä suunnitelma metsien kestävästä käytöstä osa metsäsuunnitelmaa? Miksi tästä kohdasta on poistettu lause, jossa sanotaan, että metsäsuunnitelmaa korjataan tarvittaessa, jos tavoitteet eivät täyty? Kyllä nyt täytyisi todellakin selkeyttää metsäsuunnitelman ja ympäristöohjelman suhde, se ei voi jäädä tällä tavalla roikkumaan, siihen täytyy pystyä ottamaan ympäristöohjelmassa kantaa.

**Vastaus: Ristiriitaisia kohtia poistetty. Ympäristöohjelman toimenpiteissä esitetty metsäsuunnitelman päivitystarpeen selvittäminen.**

Ympäristöohjelma ei valitettavasti ole uskottava, kun se jättää noin keskeisen kohdan epämääräiseksi. Metsien käyttö vaikuttaa oleellisesti sekä ilmastonäkökulmaan että monimuotoisuusnäkökulmaan -siihen on otettava kantaa selkeästi. Metsäsuunnitelman tulee olla alisteinen ympäristöohjelmalle tai ympäristöohjelman metsäkohta todella menettää uskottavuutensa. Joka tapauksessa täytyy selkeästi määritellä mikä on ympäristöohjelman ja metsäsuunnitelman suhde.

**Vastaus: Ympäristöohjelmassa on esitetty metsäsuunnitelman päivitystarpeen selvittäminen.**

Hallitus on myös valmistelemassa lakia, jossa ilmasto-ohjelma tulisi pakolliseksi kaikille kunnille. Tämän täytyy näkyä kaikista ilmeisimmissä teoissa, kuten metsän käytössä. Ei voi olla niin, että on ympäristöohjelma, joka painottaa ilmastoasioita yhtenä kolmesta keskeisestä näkökulmasta, mutta alisuoriutuu ja väistää metsien käytön artikuloinnin ja määrittämisen tällä tavalla, varsinkin kun on tiedossa, että kaupungilla on uusi metsäsuunnitelma seuraavalle kymmenelle vuodelle. Metsien käyttö vaikuttaa todella moneen ympäristöohjelman kohtaan.

Miksi Jämsä ei halua esim. Hinku-kunnaksi? Miksi ei jo nyt laadittaisi ilmasto-ohjelmaa, jos kerran hiilineutraaliustavoitteet ovat niin isosti esillä ympäristöohjelmassa ja sitoumuksia on jo nyt eri suuntiin Keski-Suomesta EU-tasolle asti?

**Vastaus: Ympäristöohjelmassa on otettu ilmasto yhdeksi selkeästi osa-alueeksi, koska ympäristöteemat ja ilmastovaikutukset eivät ole toisistaan irrallisia asioita. Nykyisin on toimitettu Keski-Suomen ilmasto-ohjelman mukaisesti. Erillinen ilmasto-ohjelma laaditaan, mikäli ilmastolain täydennys sitä kunnilta edellyttää.**

3. Ehdotus: Erinomainen Päijänne Biosfääriksi -hanke kannattaisi sisällyttää ehdottomasti tavoitteeksi ympäristöohjelmaan. Hanke ei millään tavalla rajoita esim. kunnan maankäyttöä tai elinkeinoelämää ja ei siis ole minkäänlainen suojeluohjelma, vaan antaa ainoastaan leveämmät hartiat kestävän kehityksen hankkeisiin ja niiden rahoituksen saamiseen tuomalla yhteen Päijänteen alueen kuntia ja Jyväskylän yliopiston. Tähän hankkeeseen mukaan lähteminen kirittäisi todella monia ympäristöohjelman tavoitteita ja olisi suorastaan hölmöä jättäytyä tällaisen mahdollisuuden ulkopuolelle. Biosfäärialue on myös matkailuvaltti.

**Vastaus: Ei ole tällä hetkellä ajankohtainen Jämsälle. Tämän osalta on tehty erillinen päätös. Tarkastellaan tarvittaessa myöhemmin asiaa ympäristöohjelman päivitysten yhteydessä.**

### **Muistutus 3.**

Ympäristöohjelman liitteissä:

1. Ei tule hyväksyä tavoitetta sähköauton latauspisteestä jokaiselle kunnan kiinteistölle.  
Peruste: Ympäristöohjelmasta on tulossa kunnan toimintaa velvoittava ohjelma. Toimenpidetaakka on turha, koska kunnalla saattaa olla useita käyttämättömiä tai purkukuntoisia/myynnissä olevia kiinteistöjä. Ohjelmassa olevan tavoitteen sanamuotoa pitää muuttaa niin ettei velvoite koske yllä mainittuja kiinteistöjä.

**Vastaus: Tarkennettu sanamuotoa. Ei ole tarkoitus lisätä kiinteistöille, joilla ei ole käyttöä tai käyttö hyvin vähäistä.**

2. Lakisääteiset kunnan velvoitteet ei tule olla ympäristöohjelman tavoitteissa.  
Peruste: viranomaisvelvoitteet, kunnan lakisääteiset määräykset, EU direktiivien vaatimuksien täyttäminen jne. Ne pitää joka tapauksessa tehdä ilman ympäristöohjelmaakin viranhaltijatyönä.

**Vastaus: Ympäristöohjelmaan ei ole kirjattu suoraan lakisääteisiä tavoitteita. Ohjelman toimenpiteet on kirjattu siten, etteivät vastaa suoraan laista tulevia velvoitteita.**

3. Laaditaan suunnitelma metsien kestävästä käytöstä, jossa määritellään myös mahdolliset suojelutavoitteet mm. ei avohakkuita, pesintäaikojen huomioinen, ulkoilureitit, luonnonsuojelualueet, monimuotoinen puusto, hiilinielualueiden lisääminen Kysymys: Mikä aikataulu on tälle suunnitelmalle? Keskeytetäänkö metsäsuunnitelma 2021–2031 toimenpideohjelmat siihen asti, kunnes tämä suunnitelma on laadittu?

**Vastaus: Ristiriitaisia kohtia poistetty. Ympäristöohjelman toimenpiteissä esitetty metsäsuunnitelman päivitystarpeen selvittäminen.**

4. Tekstistä poimittu ote: *Jämsä on sitoutunut Keski-Suomen ilmasto-ohjelmaan, jonka tavoitteena on kasvihuonekaasujen päästövähennys 40 % vuoden 2005 tasosta vuoteen 2030 mennessä.* Kysymys: Mikä on ollut Jämsän vuoden 2005 taso? Miksi sitä ei mainita, mistä lähdetään liikkeelle? Tämä on kuitenkin varmaan selvitetty tämän ohjelman yhteydessä? Ja jos ei ole niin miksei, koska tähän ohjelmaan on sitouduttu? Mitkä ovat kohdistetut konkreettiset toimenpiteet olleet ja tulossa olevat, jotta 40 % päästövähennytavoitteet saavutetaan v. 2020 mennessä? Nämä olisi hyvä listata erikseen Jämsän kaupungin ympäristöohjelmaan.

**Vastaukset: Jämsän 2005 kasvihuonekaasujen taso näkyy mm. paastot.hiilineutraalisuomi.fi sivustolla. Hinkulaskelman mukaan ne ovat olleet 190.4 ktonnia sejä kasvihuonekaasuinventaarion mukaan 870.9 ktCO<sub>2</sub>e.**

**Päästövähennykset muodostuvat yksittäisistä toimenpiteistä. Paljon viestinnällisiä ja ohjaavia toimenpiteitä, joille ei voi suoraan päästövähennystä esittää.**

#### Muistutus 4.

1. NYKYTILAN ARVIOINTI PUUTTUU. Hyvä ympäristöohjelma lähtee konkreettisesta ympäristön tämänhetkisen tilan kartoituksesta. Sitä tässä ei ole tehty. Puhutaan liian paljon yleisellä tasolla.

**Vastaus: Kyseessä on poliittinen ohjelma eikä nykytilanneselvitys, joten nykytilanteen arviointia ei ole esitetty.**

2. KUKA TEKEE MITÄ. Konkreettiset toimenpiteet huutavat pääosin puuttumisestaan, tai kaupungin toinen ohjelma on tehnyt ympäristöohjelman tavoitteet mahdottomiksi.

**Vastaus: Konkreettiset toimenpiteet ovat liitteessä. Niiden toteutumista on tarkoitus seurata vuosittain taloussuunnitteluprosessin yhteydessä. Ohjelmassa esitetään teemoittain koordinaattorit ja vastuutahot.**

Otetaanpa esimerkiksi Ympäristöohjelman osuus Ympäristövastuullinen toiminta ja Teema: Metsät ja muut luontoalueet. Koordinaattorit:

Tästä kohdasta voi vertailemalla metsäohjelman huomata, että ympäristöohjelma ja sen esittämä metsien kestävä käyttö ja toisaalta tehty metsäsuunnitelma ovat lähes täydellisessä ristiriidassa keskenään. Jämsän metsäohjelma päinvastoin käsittää runsaasti aukkohakkuita ja hakkuita yleensä, koska suunnitelma on tehty etupäässä talousnäkökulmasta. Kymmenen vuoden aikana hakkuutuotot olisivat reilut neljä miljoonaa. Miten toteutuu metsien monimuotoisuus, hiilinielun lisääminen, matkailua palvelevat ulkoilureitit, suojelualueet ym.? Metsäsuunnitelma ja mm. Himos-Jämsä matkailustrategia ovat myös ristiriitaisia keskenään. Miten runsaisiin aukkohakattuihin metsiin sopii Luontomatkailun Paratiisi - tavoite? – Ympäristöohjelman tavoitteet tässä kohden ovat hyvät ja tavoiteltavat, ne olisi pitänyt kirjata metsäohjelmaan! Ikävä kyllä ohjelmat ja suunnitelmat ja strategiat on kaikki tehty erillisinä töinä.

Huom. Soiden ennallistaminen on ympäristöohjelmassa konkreettinen ja hyvä tavoite. Toivon tavoitteen toteutumista edes kokeilumielessä ja esimerkkisuolla!

**Vastaus: Ristiriitaisia kohtia on poistettu. Ympäristöohjelman toimenpiteissä esitetty metsäsuunnitelman päivitystarpeen selvittäminen.**

*Ympäristöohjelma, Tavoite: Ympäristövastuullinen operatiivinen toiminta  
Teema: Metsät ja muut luontoalueet Koordinaattorit: Toimenpiteet: -  
Laaditaan suunnitelma metsien kestävästä käytöstä, jossa määritellään myös mahdolliset suojelutavoitteet mm. ei avohakkuita, pesintäaikojen huomioinen, ulkoilureitit, luonnonsuojelualueet, monimuotoinen puusto, hiilinielualueiden lisääminen - Laaditaan suunnitelma soiden ennallistamiseksi.*

Mutta kenen tehtäväksi jatko eli ohjelman täytäntöönpano jää? Ohjelma nimeää toteuttajiksi useita eri toimialojen ”koordinaattoreita”. Epäillä uskaltaa, onko tällainen vastuuttaminen hyvä ja käytännöllinen, ja johtaako kokonaisuutena yhteiseen hyvään?

**Vastaus: Ympäristöteemat jakautuvat useille vastuutahoille, joten tarvitaan useita koordinaattoreita. Ympäristöohjelmassa esitetään teemoittain koordinaattorit ja vastuutahot. Ohjelman toimeenpanoon otetaan kantaa ohjelman hyväksymispäätöksen yhteydessä.**

3. Ympäristökasvatus on hyvä tavoite lisätä ympäristötietoisuutta. Sitä tulisi tarjota niin lapsille kouluissa ja päiväkodeissa kuin päättäjille. Avointa korkeakoulukursseja päättäjille. Tieto voi muuttaa asenteitakin!

**Vastaus: Kiitos uudesta toimenpide-ehdotuksesta. Lisätään toimenpidelistaan, jonka pohjalta ympäristöohjelmaa ja sen toimenpiteitä päivitetään.**

4. Vesistö-osuuteen ilman muuta tavoitteeksi osallistua PÄIJÄNNE-biosfääri-hankkeeseen, koska Jämsä on yksi upean suurjärven rantakunnista. Näin saataisiin Jämsää maailmanlaajuiseen tunnettuuteen Unescon kestävä kehityksen alueena. Tähän saakka Jämsä on torjunut osallistumisen, nyt on korkea aika mennä mukaan. Jyväskylän yliopisto valmistelee hakemusta täksi syksyksi. (Mm. tänään 9.6. on avoin verkkokeskustelu hankkeesta.)

**Vastaus: Ei ole tällä hetkellä ajankohtainen Jämsälle. Tämän osalta on tehty erillinen päätös. Tarkastellaan tarvittaessa myöhemmin asiaa ympäristöohjelman päivitysten yhteydessä.**

5. Turvataan Jämsän suositun uimapaikan Särkijärven laatu virkistyskäytössä tarpeen mukaisilla niitoilla sekä tehdyn selvityksen antamalla ohjeilla, mm. leveämmillä suojavyöhykkeillä.

**Vastaus: Lisätään toimenpidelistaan, jonka pohjalta ympäristöohjelmaa ja sen toimenpiteitä päivitetään.**

6. Turvataan asukkaille oikeasti viihtyisä ympäristö ja lähiluonto, jätetään taajamametsät rauhaan!

**Vastaus: Lisätään toimenpidelistaan, jonka pohjalta ympäristöohjelmaa ja sen toimenpiteitä päivitetään.**

7. Lähiruoka, luomuruoka, metsän antimet marjat, sienet, villiyritit kunniaan!

**Vastaus: Suositetaan mahdollisuuksien mukaan lähiruokaa.**



8. Kehitetään vapaaehtoisvoimin systeemi, jolla torjutaan vieraslajit, vieraskasvit ja kotilot, espanjan siruetanat, joita Jämsässä eräin osin esiintyy.

**Vastaus: Lisätään toimenpidelistaan, jonka pohjalta ympäristöohjelmaa ja sen toimenpiteitä päivitetään.**

9. Suojelualueita Jämsässä on vähän. Jämsänkosken Linnasenvuori? Suojelualueitten opasteet kuntoon, vierailijoiden kulku alueella niin, ettei suojeluarvot vaarannu. (Ryönit Jämsänkoski).

**Vastaus: Lisätään toimenpidelistaan, jonka pohjalta ympäristöohjelmaa ja sen toimenpiteitä päivitetään. Toimenpiteisiin otettu mukaan selvitettäväksi FSC sertifikaatin käyttöön ottaminen metsien hoidossa.**

#### **Lausunto: Elinvoimaneuvottelukunta**

1. Jämsän ympäristöohjelmaa tulee tarkastella ja terävöittää elinvoimaa vahvistavasta näkökulmasta. Ohjelman toimenpiteiden tulee mahdollistaa ja lisätä alueen kilpailukykyä. Mikäli toimitaan ohjelman tavoitteiden mukaisesti, vaikuttaako se esim. lupakäytäntöjen kevenemiseen tai verotukseen?

**Vastaus: Ympäristöohjelmalla tavoitellaan ympäristöasioiden kehittymistä Jämsässä. Ympäristöohjelman toimenpiteissä on esitetty toimenpiteitä muun muassa sujuviin lupakäytänteisiin.**

2. Ympäristöohjelman s. 13 taulukon: energia, toimenpiteisiin esitetään lisättäväksi: hiilinielujen lisääminen metsätalouden toimenpitein.

**Vastaus: Lisätty toimenpiteisiin.**

3. Ympäristöohjelman luonnoksen s. 13 taulukon: metsät ja muut luontoalueet tavoitteisiin esitetään seuraava muutosta:
  - a) Metsien kestävästä käytöstä laaditaan suunnitelma, jossa huomioidaan luontoarvot, pesintäajat, ulkoilureitit, luonnonsuojelualueet ja muu luonnon monimuotoisuus.
  - b) Metsien kestävästä käytön osalta tulee huomioida, että avohakkuu on joissain tilanteissa välttämätön hoitotoimenpide.
  - c) Laaditaan suunnitelma soiden ennallistamiseksi kestävä metsätalous ja hiilensidonta huomioiden.
  - d) Soiden ennallistamista ei tehdä, mikäli alueella on saatu puusto kasvamaan.

**Vastaus: Toimenpiteitä muutettu lausunto huomioiden.**

4. Kiertotalous ja lähienergian tuottaminen tulee tuoda ohjelmassa painokkaammin esille.

**Vastaus: Kiertotalous on omana teemanaan ympäristöohjelmassa. Uusia toimenpiteitä päivitetään ohjelmaan, kun nykyiset on toteutettu.**

5. Ympäristöohjelmassa tulee selventää, onko kysymys Jämsän kaupunkiorganisaation, kaupunkikonsernin vai kaikkia Jämsässä vaikuttavia toimijoita koskevasta ohjelma-asiakirjasta.

**Vastaus: Päivitetty ohjelmaan selkeytys tämän osalta.**

6. Ohjelmaan sisältyvinä toimenpiteinä on mainittu mm. selvitysten ja suunnitelmien laatimista. Suunnitelmien toteuttamisen toimeenpano ja resursointi jää epäselväksi. Ohjelmaan kaivataan terävöittämistä, konkreettisten toimenpiteiden nimeämistä ja mitattavia tavoitteita.

**Vastaus: Konkreettiset toimenpiteet ja koordinaattorit on esitetty liitteenä. Toimenpiteitä päivitetään, kun nykyiset toimenpiteet on toteutettu. Toimeenpanoon otetaan kantaa ohjelman hyväksymiskäsittelyn yhteydessä.**

Jämsän Ympäristöohjelma yleisesti ottaen on oikean suuntainen ja helposti hyväksyttävissä oleva asiakirja kaupungin toiminnan kehyykseksi.

#### **Lausunto: Gradia Jämsä**

1. Jämsän ympäristöohjelman johdannossa maalaillaan laaja-alaisesti varsin globaaleja asiakokonaisuuksia. Toivoisi tartuttavan johdannossa tiukemmin seutukuntaan ja tavallisen ihmisen tekemisen vaikutuksiin. Globaali maalailu ei oikein kosketa ketään.

**Vastaus: Taustassa kuvattu tarkemmin Jämsää ja seutukuntaa.**

2. Luku 2.1 Verrataan Jämsän väkimäärää ja päästöjen määrää Keski-Suomessa. Vertailuluvuksi voisi myös laittaa Jämsän BKT:n osuus Keski-Suomen BKT:stä. Tilastokeskuksen tilastoissa Jämsän ympäristökuormituksessa näkyy varmasti vielä Kaipolan tehtaan vaikutus.

**Vastaus: BKT ei olennainen ympäristöohjelman kannalta.**

3. Ympäristöohjelmaa olisi hyvä saada konkretiaa. Mitä tulee tehdä. Ohjelman mukaan suunnitellaan ja laaditaan, mutta tehdäänkö jotain konkreettista. Jämsän asukkaat varmasti kaipaavat konkreettisia tekoja.

**Vastaus: Toimenpidelistassa on ensimmäiset toimenpiteet, joilla ohjelmaa lähdetään toteuttamaan. Toimenpiteitä päivitetään vuosittain taloussuunnitteluprosessin yhteydessä.**

4. Miten mitataan ympäristötekoja ja otetaanko ohjelmaan esimerkiksi hiilijalanjäljen mittaamista ja sen seuranta.

**Vastaus: Kasvihuonekaasujen taso näkyy mm. paastot.hiilineutraalisuomi.fi sivustolla. Hinkulaskelman mukaan ne ovat olleet vuonna 2020 Jämsässä 127.8 ktCO<sub>2</sub>e. Yhdeksi ohjelman mittareista esitetään kuntakohtaisten asukaskohtaisten kasvihuonekaasupäästöjen kehittymistä.**

5. Tavoitteleeko Jämsä hiilineutraaliutta? Esim. Gradialla olemassa hiilineutraaliustavoite, samoin monella kunnalla ja myös valtiolla.

**Vastaus: Hiilineutraaliustavoitteesta ei ole tehty päätöstä.**

6. Kannattaisi kiinnittää jo tässä vaiheessa ympäristöteema yhdeksi hankinta- ja kilpailutusmittariksi.

**Vastaus: Toimenpiteissä on ympäristöystävällisten hankintakriteerien määrittäminen.**

7. Lähiruoka on pääsääntöisesti aina ympäristöystävällisintä.

**Vastaus: Suositaan mahdollisuuksien mukaan lähiruokaa.**

8. Mikä on tilanne vihreän sähkön ja lämmön osalta. Ne on esimerkiksi Gradiassa jo toteutettu, miten Jämsän kaupungissa.

**Vastaus: Jämsä on sitoutunut toimimaan kuntien energiatehokkuussopimuksen mukaisesti. Valtaosa Jämsän lämmöstä ja sähköstä tuotetaan uusiutuvalla energialla.**

9. Jämsä haluaa olla kiertotalouteen profiloituva kaupunki. Se ei näy tässä ohjelmassa juuri ollenkaan.

**Vastaus: Kiertotalous on omana teemanaan. Toimenpiteillä vaikutetaan asioihin, joihin Jämsän kaupunki pystyy vaikuttamaan.**

10. Vastuita on jaettu useille päälliköille. Päälliköitä Jämsän kaupungilla tuntuu riittävän. Kuka tai mikä taho vastaa ympäristöohjelmasta kokonaisuudessa.

**Vastaus: Kaupunginhallitus seuraa ohjelman päivittämistä ja kokonaisuutta.**

11. Hyvin monimutkaisia prosessikaavioita. Ne eivät aukea kuin erityisasiantuntijoille. Onko se tietoinen tarkoitus.

**Vastaus: Prosessikaavioilla on pyritty havainnollistamaan, että ympäristöohjelman päivittäminen tapahtuu systemaattisesti.**

12. Vesistöjen suhteen voisi olla aiheellista mainita muutama merkittäviä järviä tai vesistöalueita. Päijänne on pääkaupunkiseudun raakavesivarasto.

**Vastaus: Ei ole koettu tarpeelliseksi mainita ohjelmassa yksittäisiä vesistöjä.**

13. Jäi hieman epäselväksi Jämsän ympäristöohjelman kohde: Kaupunkiorganisaatio, kaupunkilaiset ja kaupungissa toimivat organisaatiot vai mikä?

**Vastaus: Ympäristöohjelma on Jämsän kaupunkikonsernin ohjelma. Ohjelmalla edistetään ympäristöasioiden edistymistä koko Jämsän alueella.**

14. Epäselväksi jää kuinka eri näkökulmat huomioidaan toimenpiteissä, miten esim. ilmastonäkökulma konkretisoituu?

**Vastaus: Kuvassa 3-1 on esitetty näkökulmien linkittyminen tavoitteisiin ja teemoihin sekä sitä kautta toimenpiteisiin.**

15. Energiakriisistä johtuvien valtakunnallisten energiasäästötavoitteiden huomioiminen? Gradia on mukana energian säästökampanjassa. Yhteistyö sidosryhmien kanssa toisi vaikuttavuutta ja näkyvyyttä.

**Vastaus: Energia-teeman alla on toimenpiteitä energiansäästöön liittyen. Jämsän kaupunki on mukana astetta alemmas kampanjassa ja sitoutunut kuntien energiatehokkuussopimukseen.**

16. Sitoumus 2050- käyttö esim. ulkopuolelle viestimisessä toisi vaikuttavuutta ja näkyvyyttä. Jämsä voisi Jyväskylän tapaan tehdä kattositoumuksen, jonka alle sidosryhmät tekee omansa. Esimerkiksi Gradia on liittymässä Jyväskylän kattositoumuksen alle.

**Vastaus: Sitoumus 2050 liittymistä harkitaan jatkossa. Ehdotus otetaan huomioon, kun ympäristöohjelman toimenpiteitä päivitetään.**

17. Ympäristökasvatus, -viestintä ja -koulutus teema pitää sisällään kaupungin järjestämän perusopetuksen, jatkokoulutuksen sekä yrityksille ja muille sidosryhmille järjestettävät koulutuspalvelut sekä kaupungin viestinnän. Jämsässä teeman alla tehtävien toimenpiteiden koordinoinnista vastaavat yhdessä perusopetuksen rehtori sekä matkailu- ja markkinointijohtaja. Tarkoittaako jatkokoulutus esim. Gradiaa? Yhteistyötä Gradian kanssa toivotaan.

**Vastaus: Toivotaan ympäristöteeman yhteydessä yhteistyötä myös Gradian kanssa jatkossa. Ohjelman sanoitusta täydennetty.**

**Lausunto: Maankäyttöinsinööri Teijo Taipale**

Jämsän kaupungin metsien rakenne ja nykytila huomioon ottaen esim. avohakkuiden kieltäminen tai soiden ennallistaminen eivät ole taloudellisesti tai sosiaalisesti tarkoituksenmukaisia toimenpiteitä. Mitään metsien käsittely- tai hoitomuotoa ei tulisi rajata sallittujen toimenpiteiden ulkopuolelle. Terminologisesti pitäisin "Suojelua"

parempana ja laaja-alaisempana muotoiluna ”Tavoitteet metsien ja luontokohteiden monimuotoisuuden säilyttämiseksi ja vahvistamiseksi”. Suojelu ei saa olla itseisarvo, jos monimuotoisuuden säilyttäminen voidaan varmistaa muilla tavoin. Jämsän kaupungin metsien osalta ekologisten, sosiaalisten ja taloudellisten arvojen/tavoitteiden yhteensovittaminen saavutetaan kokonaisvaltaisesti parhaiten siirtymällä metsienkäsittelyssä FSC-sertifioinnin piiriin.

**Vastaus: Toimenpiteitä muutettu lausunto huomioiden.**

#### **Lausunto: Jämsän nuorisovaltuusto**

1. Koimme huolestuttavaksi sen, ettei ympäristösuunnitelman luonnos sisältänyt konkreettisia toimenpiteitä tai toimintamalleja. Mielestämme ohjelman, jonka on tarkoitus tarjota ratkaisuja ongelmiin, ei tulisi tarjota ratkaisuksi uusien ohjelmien luomista. Yksi huolestamme oli, kuinka eri suunnitelmat, ohjelmat, strategiat yms. saadaan saman seurannan piiriin, jotta niitä voidaan valvoa ja kehittää ympäristön edun ja suunnitelman mukaisesti.

**Vastaus: Ympäristöohjelma on poliittinen ohjelma, jossa on määritelty toimenpiteitä teemoittain eri koordinaattoreille, jotka vastaavat teeman toimenpiteiden täyttymisestä. Ohjelmaa päivitetään säännöllisesti taloussuunnitteluprosessin yhteydessä ja uusia toimenpiteitä asetetaan.**

2. Suunnitelma käsittelee aihetta hyvin pintapuolisesti, eikä tarjoa varsinaisia työkaluja. Suunnitelmassa on mainittu, että teemoihin sisältyy erilaisia toimenpiteitä, mutta missään ei mainittu, mitä nämä toimenpiteet ovat. Teksti vaikutti sellaiselta, johon voisi törmätä koulun oppikirjan sivulla. Emme koe, että noin ontosta tekstistä saadaan aikaan riittävän tehokasta ja konkreettista toimintasuunnitelmaa näin akuuttiin kriisiin. Kokouksessamme nousi esiin ilmaisu diipadaapa. Se kuvaa suunnitelmaa hyvin.

**Vastaus: Ympäristöohjelman toimenpiteet on esitetty liitteessä, koska ympäristöohjelma ohjaa kaupungin toimintaa pitkän aikaa. Tuolloin toimenpiteiden päivittäminen ei edellytä koko ohjelman päivittämistä.**

3. Kohdassa 3.4 ilmaistaan, että resurssit huomioon ottaen voidaan muuttaa toimenpiteiden järjestystä ja aikatauluja. Tämä voidaan myös tulkita siten että resurssien puuttuminen ja/tai vaje olisi pätevä syy toimien viivästyttämiselle, rajuille muutoksille tai kokonaan poistamiselle. Pelkäämme, että näin sanoitettuna kohtaa 3.4 voidaan käyttää väärin siten, että se ei ole enää ympäristön edun mukaista.

**Vastaus: Ympäristöohjelman toimenpiteitä on esitetty teemoittain 2-3 kappaletta, jotta kaupunkiorganisaatiolla on resurssit näiden toteuttamiseen. Toteutettujen toimenpiteiden tilalle päivitetään uudet. Kaupungin täytyy huomioida toiminnassaan taloudellisten ja henkilöresurssien riittävyys.**

4. Luonnos esittelee myös nämä kaksi tavoitetta: Ympäristöystävällinen ja viihtyisä elinympäristö sekä kestävä luonnonympäristö, joihin peilaten haluamme huomauttaa, että Jämsän metsäsuunnitelma on vastuuton sen osalta, että edes suojele- tai muut historialliset merkittävät alueet eivät säästy hakkuilta; niin Synninlukon, Ryönien, Pukinvuoren ja Linnasenvuoren alueille on suunniteltu avohakkuita. Metsät kuitenkin ovat tärkeitä hiilinieluja ja viime vuosina Suomessa maankäyttösektorin hiilinielut ovat muuttuneet päästölähteiksi juurikin avohakkuiden ja luonnon monimuotoisuuden vähenemisen vuoksi.

**Vastaus: Ristiriitaisia kohtia on poistettu. Ympäristöohjelman toimenpiteissä esitetty FSC sertifikaatin käyttöön ottaminen metsien hoidossa ja metsäsuunnitelman päivitystarpeen selvittäminen.**

5. Kohdassa 2.3 sanotaan, että asukkaat, vaikuttajat, yritykset, koulutusorganisaatiot, päättäjät ja kaupungin henkilöstö osallistuvat omilla toimillaan Jämsän ympäristön parantamiseen, positiiviseen ilmastokehitykseen ja kestävä Jämsä-mielikuvan luomiseen. Onko kaupungin aikomuksena siis ohjata em. toimijoita toimimaan vastuullisesti, vai onko lause asetettu suunnitelmaan vain, jotta kaupunki voi säilyttää vastuuta vastuullisuudesta harteiltaan? Miten kaupunki aikoo saada kaikki mukaan?

**Vastaus: Kaupunki ohjaa ympäristöohjelmalla omaa toimintaansa. Tavoitteena on toimenpiteillä osallistaa kaikkia sidosryhmiä mukaan ympäristötyöhön sekä viestiä aktiivisesti ympäristöasioista.**

6. Miten taataan, ettei tavoitteiden "päivittäminen" tarkoita niiden lykkäämistä tai löyhentämistä esimerkiksi juuri resurssien vähäisyyden vuoksi? Jotta elämä planeetallamme voisi jatkua, tarvitaan tehokkaita toimia. Sille tulee taata tarvittavat resurssit ja nopeat toimet.

**Vastaus: Toimenpiteille on asetettu koordinaattorit, jotta toimet tulevat tehdyksi ja niiden toteutumista seurataan säännöllisesti.**

7. Kuvassa 3-1 sanotaan tavoitteeksi ympäristövastuullinen operatiivinen toiminta ilmastonäkökulmasta ruoka ja keittiöt -osa-alueella. Voiko tämän tulkita niin, että Jämsän ateria- ja puhtaanapitolaitos siirtyy eettisiin ja kestäviin valintoihin ruoan suhteen? Eli siis lihattomaan ja kasvipohjaiseen. Samassa kuvassa oli tavoitteena myös ympäristökasvatus- viestintä- ja koulutus, jota koordinoivat yhdessä perusopetuksen rehtori ja matkailu- ja markkinointijohtaja. Onko ympäristökasvatuksesta vastaavilla koulutus ympäristöalalle ja -suojaan? Nuorisovaltuusto vaatii, että asia tehdään faktoilla ja tutkitulla tiedolla, ei uskomuksilla ja intuitiolla. Kuvaan liittyen todetaan myös, että kaupunkiorganisaatiossa tuetaan ilmastokestäviä ratkaisuja. Käsittääksemme kaupungin tarjoamissa ruoissa pääpaino on yhä lihapohjaisissa ruoissa ja kasvisvaihtoehto on erikoisruokavalio. Suunnitelmassa ei tullut ilmi muutosta tähän; kaikki eläinperäiset raaka-aineet poistamalla ruoasta sen ilmastovaikutusta voidaan

vähentää reilusti yli puolella. Miksi näin ei siis tehdä, ihan jo terveellisuuden nimissä?

**Vastaus: Ympäristöohjelmassa on esitetty ruoka-aineiden mittaaminen ja sen pohjalta suunnitelman laatiminen kestävän ruoan lisäämiseksi. Jämsässä ruokalistojen suunnittelua ohjaavat valtion ravitsemusneuvottelukunnan ravitsemussuositukset sekä kouluruokasuositus.**

8. Kohdassa 3.2 sanotaan, että ympäristövastuullinen operatiivinen toiminta -tavoitteella vaikutetaan mm. kaupungin toiminnasta aiheutuvaan ja seuraavaan ilmastorasitteeseen ja luontokatoon. Alkaako Jämsän puistotoimi viimein muuttamaan rumia sekä elottomia ruohikkoalueita vehreiksi ja eloisiksi niityiksi; pölyttäjien buffetpöydiksi? Tällä tuettaisiin luonnon monimuotoisuutta (yksi suunnitelman tavoitteista) sekä joukkokadon kohdanneita pölyttäjiä.

**Vastaus: Ympäristöohjelman toimenpiteenä on viheralueohjelman laatiminen, jossa huomioidaan luonnon monimuotoisuus.**

#### **Lausunto: Jämsän vesi liikelaitos**

1. Jämsän Vesi liikelaitoksen johtokunta toteaa, että toimenpiteiden tulisi olla konkreettisempia ja niissä tulee olla selkeästi rajattuna asiat, mitkä kuuluvat Jämsän Vesi liikelaitokselle. Ohjeistus etuosto-oikeuden käyttämiseen pohjavesialueiden läheisyydessä on hyvä toimenpide, sillä esimerkiksi vedenottamot ovat nyt vuokratulla maalla. Lakisääteisten valvontaresurssien selvitys tai työryhmien perustaminen ilman, että niille määritellään tavoitteita eivät edistä ympäristöohjelman tavoitteiden saavuttamista.

**Vastaus: Ympäristöohjelman toimenpiteitä päivitetään, kun ensimmäiset tavoitteet on toteutettu. Koordinaattorien kesken on sovittava työnjaosta eri toimenpiteiden kesken. Ohjelman toimeenpanosta on tarkoitus päättää ympäristöohjelman hyväksymiskäsittelyn yhteydessä.**

2. Ympäristöohjelmassa ei ole esitetty Jämsän vedelle ympäristökasvatukseen liittyviä toimenpiteitä tai vastuita, mutta ohjelmaan voitaisiin lisätä esimerkiksi seuraavaa: Jämsän vesiliikelaitos osallistuu ympäristöohjelman mukaiseen ympäristökasvatukseen tehden yhteistyötä koulujen ja muiden tahojen kanssa esimerkiksi joko järjestämällä tutustumiskäyntejä jätevedenpuhdistamoille/vesilaitokselle tai oppilaitoskäyntejä opetustiloissa kertomassa vedenjakelun ja jäteveden käsittelyn toimivuudesta ja vaikutuksista yhteiskunnassa

**Vastaus: Päivitetty viestintäsuunnitelman osalta, että huomioidaan kaupungin sisäinen asiantuntemus teemoittain. Viestintäsuunnitelmassa otettava huomioon yhteistyö Jämsän Vesi liikelaitoksen kanssa.**

#### **Lausunto: Jämsän Kristillinen kansanopisto**

1. Kansanopiston näkökulmasta herää kuitenkin kysymys Jämsän toisen asteen oppilaitosten mukaan ottamisesta Ympäristöohjelman mukaiseen ympäristökasvatukseen. Luonnoksen sivulla 7 todetaan seuraavasti:

*"Ympäristökasvatus, -viestintä ja -koulutus teema pitää sisällään kaupungin järjestämän perusopetuksen, jatkokoulutuksen sekä yrityksille ja muille sidosryhmille järjestettävät koulutuspalvelut sekä kaupungin viestinnän. Jämsässä teeman alla tehtävien toimenpiteiden koordinoinnista vastaavat yhdessä perusopetuksen rehtori sekä matkailu- ja markkinointijohtaja."*

Tässä on mainittu epämääräinen "jatkokoulutus". Pitääkö se sisällään myös Jämsän toisen asteen oppilaitokset? Jos pitää, olisi hyvä sisällyttää maininta "toisen asteen oppilaitoksista" ympäristöohjelman tekstiin.

**Vastaus: Tarkennettu ympäristöohjelmaan, että ympäristökasvatus, -viestintä ja -koulutus teeman alle kuuluvat myös toisen asteen oppilaitokset.**

#### **Lausunto: Jämsän vanhusneuvosto**

Teema: Maankäyttö, viheralueet ja ulkoilualueet

- Kaavoittamisessa huomioitava melua ym. aiheuttavat haitat

**Vastaus: Asiasta on säädetty maankäyttö- ja rakennuslaissa. Ympäristöohjelmaan ei ole kirjattu lakisääteisiä velvoitteita. Huomioidaan viheralueohjelman laadinnan yhteydessä.**

- Maankäytössä valvottava esim. käytöstä poistettujen maa-ainesten otto paikkojen ennallistaminen

**Vastaus: Maa-ainesten ottoa koskevasta valvonnasta ja otto paikkojen ennallistamisesta on säädetty maa-aineslaissa. Valvontaa tehdään olemassa olevien resurssien puitteissa. Ympäristöohjelmaan ei ole kirjattu lakisääteisiä velvoitteita.**

- Kiinteistöille muodostuneiden erilaisten "romuvarastojen" seuranta, ja ohjaus tilanteen normalisointiin

**Vastaus: Asiasta on säädetty maankäyttö- ja rakennuslaissa. Kiinteistöille muodostuneiden romuvarastojen tilannetta seurataan ja omistajia ohjataan tilanteen normalisointiin resurssien puitteissa. Ympäristöohjelmaan ei ole kirjattu lakisääteisiä velvoitteita.**

- Esteettömyyden huomioiminen viheralueilla ja ulkoilualueilla

**Vastaus: Esteettömyys / palvelujen saavutettavuus on ympäristöohjelmaa laajempi tavoite ja tulee huomioida kaikessa**



**kaupungin toiminnassa. Maankäytön, viheralueiden ja ulkoilualueiden osalta esteettömyys tullaan huomioimaan sen ollessa mahdollista uudiskohteiden rakentamisessa ja saneerauskohteissa.**

Teema: Ruoka ja keittiöt

-Hankinnoissa kotimaisuus ja paikallisuus etusijalla

-Hävikin seuranta ja tarvittaessa ohjaava koulutus joka tasolle

**Vastaus: Huomioidaan Ruoka ja keittiöt teeman toimenpiteissä. Suositetaan mahdollisuuksien mukaan kotimaista ja lähiruokaa.**

Teema: Vesialueet

-Päijänne, Jämsänjoki ja isot vesialueet tärkeitä, mutta monet pienemmät järvet ja isommat lammet kaipaavat kunnostustoimenpiteitä

**Vastaus: Otetaan huomioon perustettavan vesienhoidon yhteistyöryhmän toiminnassa ja lisätään toimenpidelistaan, jonka pohjalta ympäristöohjelmaa päivitetään.**

Teema: Metsä ja muut luontokohteet

-Tavoitteena pitää olla hyvä, jatkuva, nykyaikainen metsienhoito, missä kategorisesti mitään metsän käsittely- tai hoitomuotoa ei rajata toimien ulkopuolelle esim. avohakkuut

**Vastaus: Toimenpiteitä muutettu lausunto huomioiden.**

#### **Lausunto: Jämsä Vammaisneuvosto**

Vammaisneuvosto merkitsi tiedoksi ympäristöohjelman luonnoksen. Vammaisneuvosto lausuu, että jokaiselle teemalle jaetaan vastuhenkilöt (kaupungin virkamiehistä), ohjelman toteutumista seurataan ja ohjelmaa päivitetään. Vammaisneuvoston puheenjohtaja Timo Virtanen oli estynyt osallistumassa kokoukseen, mutta vammaisneuvosto yhtyy Virtasen näkemykseen, ettei ohjelma saisi tuoda heikennyksiä tai vaikeuttaisi vammaisen arkea Jämsässä ympäristöarvojen puolesta. Kaikkeen liikkumiseen omatoimisesti, kuljetuspalveluissa tai vaikkapa teiden, katujen ym reittien kunnossapitoon ei saisi tulla muutoksia/heikennyksiä ympäristöarvojen myötä vaan ne ovat kaikki järjestettävä ja toteutettava toisin ystävällisimmoin keinoin, jos tarve vaatii. Tässäkin ohjelmassa tulisi kaikessa huomioida myös eri tavoin vammaiset kuntalaiset.

**Vastaus: Huomioidaan esitetyt asiat mm. viheralueohjelman laatimisessa ja mahdollisuuksien mukaan rakennutun ympäristön uudis- tai korjaushankkeissa.**

#### **Lausunto: Jämsän kaupungin valvontajaosto**

Jämsän kaupunki on strategiassaan sitoutunut ympäristötekoihin. Ympäristöohjelmalla on tärkeä merkitys siinä, että siirrytään strategiasta konkreettisempiin tavoitteisiin ja viime kädessä myös tekoihin. Valvontajaosto pitää esitettyjä näkökulmia; ilmasto, luonnon

monimuotoisuus ja vesistöt, keskeisinä Jämsän ympäristön tilan kehittämisen kannalta. Näkökulmat ovat yhteneväisiä myös maakunnan ja valtakunnan tason ohjelmien ja tavoitteiden kanssa. Valvontajaosto esittää, että teeman vesistöalueet toisena koordinaattorina toimii ympäristöpäällikkö ja toisena vesihuoltopäällikkö. Nämä toimialat tukevat toisiaan ja tekevät sekä pinta- että pohjavesiin liittyviä toimenpiteitä yhteistyössä jo nykytilanteessa.

**Vastaus: Esitys huomioitu koordinaattorien valinnassa.**

#### **Lausunto: Jämsän kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunta**

Sosiaali- ja terveyslautakunta toteaa, että on hyvä, että myös Jämsän kaupunki on luonut oman ympäristöohjelmansa, jossa huomioidaan kaupungin keskeisten luontoarvojen kolme tärkeää näkökulmaa, joita ovat ilmasto, luonnon monimuotoisuus ja vesistöt. Terveellinen elinympäristö ja luonnon monimuotoisuus ovat pääomaa, joka hyödyttää kaikkia väestöryhmiä sosioekonomisesta statuksesta riippumatta.

Jämsän ympäristöohjelman tämänhetkisenä tavoitteena on saavuttaa ja ylläpitää ympäristöystävällinen ja viihtyisä elinympäristö, ympäristövastuullinen operatiivinen toiminta sekä kestävä luonnonympäristö. On tärkeää, että päättäjillä, asukkailla ja mm. alueen yrittäjillä on riittävästi ympäristötietoisuutta, jolloin toimintaa osataan kehittää oikealla tavalla ottaen huomioon erilaiset ympäristönäkökulmat. Sosiaali- ja terveysalan koulutuksessa ja työskentelyssä huomioidaan ympäristöasiat ja siinä korostuvat etenkin materiaalien kulutus, energian kulutus ja jätehuolto. Sosiaali- ja terveysalalla työskennellään monenlaisissa toimintaympäristöissä ja työn painopisteet vaihtelevat. Ympäristövaikutuksia syntyy mm. hankintojen, energian- ja vedenkulutuksen sekä jätehuollon kautta. Haitallisia ympäristövaikutuksia voidaan vähentää paitsi laitosten ja organisaatioiden järjestelmillä, mutta myös työntekijöiden työtavoilla. Arjen toistuvilla teoilla ja valinnoilla voidaan myös sotealalla parantaa sekä ympäristön tilaa että yksilöiden elämänlaatua. (Lähde: Ympäristöosaava.fi)

Sosiaali- ja terveyslautakunta muistuttaa, että myös hyvinvointialueen tulee jatkossa olla yksi sidosryhmä, jonka kanssa pohditaan aika ajoin yhdessä ympäristöasioita.

**Vastaus: Huomioitu ympäristöohjelmassa, että hyvinvointialue on yksi sidosryhmä ympäristöasioiden osalta.**

#### **Lausunto: Jämsän kaupungin sivistyslautakunta**

Ympäristöohjelma (luonnos) kiinnittyy voimassa olevaan ja päivitettävänä olevaan kaupungin strategiaan. Yhtenä strategian painotuksena/kärkenä on ympäristö. Ohjelmaluonnokselle löytyy vastaavuus myös arvopohjasta: kestävyys. Ympäristöohjelmaa (luonnos) on valmistelu arvopohjan mukaisesti avoimesti. Ohjelman mukaan valmistelu on pitänyt sisällään mm. työpajoja ja esittelytilaisuuden kuntalaisille. Ohjelmaa varten

esiintuodut ideat ja näkemykset on käyty läpi ja huomioitu ohjelman laadinnassa.

Sivistyslautakunta toteaa, että ympäristöohjelmassa (luonnos) asetettujen tavoitteiden ja näkökulmien toteutuminen tulee ympäristöohjelmassa (luonnos) todetusti nähdä pitkälle tulevaisuuteen ulottuvana, systemaattisena toimintana. Tämä toimintaperiaate on sivistystoimialalle tunnusomaista kasvatus- ja opetussuunnitelmien myötä ja siihen on näiltä osin helppo myös sitoutua.

Henkisen sitoutumisen lisäksi ympäristötoimiin sitoutuminen edellyttää myös taloudellisia resursseja. Ohjelmassa (luonnos) on esitetty toimenpiteitä, jotka tosiasiallisesti vaativat panostuksia sekä valmisteluun että toteutukseen. Niiden kustannuksia ei ole ohjelma (luonnos) arvioitu. Resurssikysymys ei voi jäädä yksittäisen toimialan, tulosalueen tai -yksikön ratkaistavaksi, vaan siihen on muodostettava kanta vähintään vuotuisasti koko kaupunkiorganisaatiota koskevana.

Sivistyslautakunta katsoo, että sitouttamista ja sitoutumista edesauttaa niin henkilöstön kuin luottamushenkilöiden kouluttaminen. Koulutusta on lisäksi suunnattava koko Jämsä-yhteisön eri toimijoille (kuntalaiset, 3. sektori, elinkeinoelämä). Opistopalveluilla on innokkuutta näiden koulutusmahdollisuuksien avaamiseen. Opistopalvelut tekee yhteistyötä korkeakouluverkostossa, joten uudenlaistenkin koulutusosuuksien innovointi on mahdollista.

Luku 2.3. (s. 3) sivistyslautakunta esittää, että kohtaan  
Ympäristöohjelma edistää elinvoimaista Jämsää, jonka  
visiona on olla vetovoimainen ja luonnonläheinen asumisen,  
yrittämisen ja matkailun kaupunki.

tehdään kursiivin mukainen lisäys:

Ympäristöohjelma edistää elinvoimaista Jämsää, jonka  
visiona on olla vetovoimainen ja luonnonläheinen asumisen,  
yrittämisen ja matkailun kaupunki. *Ympäristöohjelmalla  
vahvistetaan hyvinvointia ja elämänlaatua.*

#### **Vastaus: Tehty ohjelmaan esitetty täydennys.**

Sivistyslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että visiona on käytetty voimassa olevan strategian visiota. Sivistyslautakunta on käsityksessä, että visiota ollaan uudelleen arvioimassa ja päivittämässä. Ympäristöohjelma (luonnos) tulisi kiinnittää päivityksessä olevan strategian visioon.

**Vastaus: Jämsän kaupungin päivitettävän strategian luonnoksen visiona on Jämsä – aikaa elämälle. 2025 strategian visio ei ole ristiriidassa luonnoksen vision kanssa, minkä vuoksi viittausta voimassa olevaan strategiaan ei ole tarpeen muuttaa.**

Sivistyslautakunta toteaa, että ohjelman (luonnos) rakenne on toimiva. Tällä tarkoitetaan ohjelmassa todetusti (s. 5)

Käytännössä ympäristöohjelmaa toteutetaan suorittamalla toimenpiteitä ennalta määritetyssä järjestyksessä. Tällöin avoimia toimenpiteitä on auki kerrallaan vain rajallinen määrä ja niihin voidaan edistää määritetyssä aikaikkunassa. Toimenpiteiden suorittamisen jälkeen ilmestyy pöydälle jälleen uusi toimenpide, jota voidaan alkaa toteuttamaan. Vaikka toimenpiteiden edistymistä arvioidaan vuosittain, niin niiden kesto voisi olla kalenterivuotta pidempi. Selkeyden ja vastuunjaon vuoksi toimenpiteet on jaoteltu pysyvien teemojen alle. Näin vastuu ympäristöohjelmasta, sekä sen merkitys ja toteutuminen näkyvät koko kaupunkiorganisaation käytännön toiminnassa. Edellä kuvatulla rakenteella ja toimintatavalla saadaan ympäristöohjelmaan samanaikaisesti sekä ajallista kestävyyttä että ketteryyttä vastaamaan ympäristöntilan muutoksiin. Valittu rakenne ja toimintatapa myöskin omalta osaltaan estävät ympäristöohjelman pistemäisyyden ja toimenpiteiden hajanaisuuden. Kuvatun rakenteen avulla yksittäiset toimenpiteet linkittyvät aina automaattisesti laajempaan kokonaisuuteen.

Sivistyslautakunta katsoo, että ohjelman (luonnos) toteutuksen arviointi tulisi kiinnittää ainakin soveltuvin osin osaksi tilinpäätösarviointia, ei erilliseksi osioksi. Tälle perustelut löytyvät jäljempänä olevasta kappaleesta (kursivoitu teksti).

Ympäristöohjelmassa (luonnos) on kolme tavoitetta: ympäristöystävällinen ja viihtyisä elinympäristö, ympäristövastuullinen operatiivinen toiminta, kestävä luonnonympäristö. Voimassa olevassa ja päivityksessä olevassa strategiassa ympäristö on yksi painotus / kärki. Tavoiteasetannan osalta sivistyslautakunta esittää kysymyksen, tulisiko ympäristöohjelmalla olla jokin päätavoite esimerkiksi ympäristövastuullinen kaupunki. Tällöin myös koko kaupunkiorganisaation ml. konsernihallinnon rooli ja tehtävä ohjelman toteutuksessa korostuisi.

Näitä toteutuksen toimia voisivat olla esimerkiksi *kutakin talousarviovuotta varten läpileikkaavat tavoitteet ja/tai yhteiset painotukset tavoitteissa. Tämä olisi yksi keino varmentaa ohjelman käytännön toteutusta.* Sivistyslautakunta toteaa, että tällä hetkellä v. 2022 talousarviossa sivistystoimialalla on sekä perusopetuksessa että lukiokoulutuksessa talousarvion tavoitteina ympäristöön kiinnittyvä tavoite.

**Vastaus: Kiitos ohjelman toimeenpanoon liittyvistä näkemyksistä. Ohjelman toimeenpano on tarkoitus kytkeä taloussuunnitteluprosessiin, jolloin ohjelman toimenpiteiden edellyttämät resurssitarpeet tulevat huomioiduksi eikä toimeenpanos seuranta eriydy erilliseksi prosessiksi.**

**Ympäristöohjelmaan ei olla asetettu ”ympäristövastuullinen kaupunki” tyyppistä päätavoitetta, sillä ympäristöohjelma on luonteeltaan operatiivista toimintaa ohjaava asiakirja. ”Ympäristövastuullinen**

**kaupunki” kaltainen päätavoite olisi tarkoituksenmukaista asettaa kaupungin päästrategian tasolla ja / tai huomioida mm ympäristöohjelmaa koskevassa viestinnässä.**

Sivistyslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että konsernihallinnolta tarvitaan lisäksi asiantuntija-apua toteutukseen mm. siihen, miten kilpailutuksissa ja sopimuksissa ympäristövastuun asiat otetaan huomioon. Nämäkään eivät voi jäädä yksittäisen toimialan, tulosalueen ja -yksikön varaan.

**Vastaus: Huomioidaan ohjelman toimeenpanossa.**

Sivistyslautakunta esittää, että ohjelman (luonnos) toteuttamiseksi selvitetään vuotuisen ympäristöteko-palkinnon / ympäristövastuupalkinnon tai vastaavan perustaminen.

**Vastaus: Ympäristöpalkinto tai vastaava on hyvä ehdotus, joka on syytä huomioida ohjelman toimeenpanossa.**

Sivistyslautakunta toteaa, ettei ympäristöohjelman (luonnos) tavoitteissa ole otettu kantaa hiilineutraaliustavoitteeseen. Se voi vaatia laaja-alaista keskustelua ja valmistelua. Ohjelman (luonnos) luonteen vuoksi päättämättä ei kuitenkaan voi jättää.

**Vastaus: Hiilineutraaliustavoitteesta ei ole tehty päätöstä. Selvitystarve on syytä huomioida ohjelman toimeenpanossa.**

Sivistyslautakunnalla ei ole muutoin huomautettavaa ympäristöohjelman (luonnos) tavoitteisiin.

Teemojen (s. 7) osalta sivistyslautakunta toteaa muutostarpeen:

**Ympäristökasvatus, -viestintä ja -koulutus** teema pitää sisällään kaupungin järjestämän perusopetuksen, jatkokoulutuksen sekä yrityksille ja muille sidosryhmille järjestettävät koulutuspalvelut sekä kaupungin viestinnän. Jämsässä teeman alla tehtävien toimenpiteiden koordinoinnista vastaavat yhdessä perusopetuksen rehtori sekä matkailu- ja markkinointijohtaja.

Sivistyslautakunta esittää seuraavaa muutosta /laajennusta (kursiivilla):

**Ympäristökasvatus, -viestintä ja -koulutus** -teema pitää sisällään kaupungin järjestämän *varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen, lukiokoulutuksen, taiteen perusopetuksen ja vapaan sivistystyön, vapaa-aikapalveluissa toteutuvan ohjauksen ja kirjastopalvelun sekä jatkokoulutuksen ja soveltuvien osien yhteistyön alueella toimivien oppilaitosten kanssa* sekä yrityksille ja muille sidosryhmille järjestettävät koulutuspalvelut sekä kaupungin viestinnän. Jämsässä teeman alla tehtävien toimenpiteiden koordinoinnista vastaavat yhdessä sivistystoimenjohtaja tai hänen

nimeämänsä viranhaltijat sekä matkailu- ja markkinointijohtaja.

Esitetyllä muutoksella laajennetaan teemakokonaisuus koskemaan kaupungin sivistystoimialan kaikkia palvelukokonaisuuksia ja soveltuvien osien yhteistyötä alueella toimivien oppilaitosten kanssa.

**Vastaus: Ohjelmaan tehty esitetty täydennys.**

Sivistyslautakunta toteaa, että esimerkiksi kirjastopalvelun ydin jo itsessään on kierrätysperiaatteen toteuttamisessa. Nuoriso-ohjauksessa ja kasvatusta- ja opetustoimissa jämmämateriaalien ja käytettyjen materiaalien uusiokäyttö on ollut valtavirtaa niin kauan kuin muisti kantaa. Toimialalla on lukuisia mahdollisuuksia toteuttaa erilaisia tilaisuuksia, kerhoja, luentoja jne. Myös hanketoiminnan kautta voi olla mahdollista tehdä uusia avauksia. Arvot muuttuvat todeksi arvotekoina ja arjen teot ratkaisevat.

Ympäristöohjelman toimeenpano

Ympäristöohjelma on osa Jämsän kaupungin strategisten asiakirjojen kokonaisuutta ja on luonteeltaan poliittinen. Ympäristöohjelmassa on asetettu kolme pitkäkestoista (5-10 vuotta) tavoitetta:

- 1) ympäristöystävällinen ja viihtyisä elinympäristö
- 2) ympäristövastuullinen operatiivinen toiminta
- 3) kestävä luonnon ympäristö.

ja kymmenen suhteellisen pysyvää teemaa, joiden alla on vaihtuvia toimenpiteitä. Vaihtuvat toimenpiteet ovat lyhytkestoisia ja niistä on tarkoitus päättää vuosittain talousarviokäsittelyn yhteydessä, jotta toimenpiteiden yhteys käytettävissä oleviin resursseihin ei katkeaisi.

Jämsän ympäristöohjelma on laadittu noudatettavaksi koko kaupunkikonsernissa ja siinä on huomioitu mahdollisuudet vaikuttaa elinkeinoelämän ja asukkaiden ympäristötoimiin. Ohjelman laaja-alaisuus on tarkoituksenmukaista huomioida myös sen toimeenpanossa, jotta kokonaisuus ei jää yksittäisten viranhaltijoiden vastuulle.

Ympäristöohjelman liitteessä on kuvattu ympäristöohjelman koordinaattorit ja ensimmäiset 1-3 vuoden ajalle suunnitellut toimenpiteet. Liitettä on tarkoituksenmukaista päivittää taloussuunnitteluprosessissa siten, että toimialat tekevät ehdotuksensa seuraavan vuoden toimenpiteiksi talousarvion käsittelyn yhteydessä. Toimenpiteiden toteutumista seurataan talouden toteutuman raportoinnin ja tilinpäätöksen yhteydessä.

Ohjelman toimeenpanon varmistamiseksi on tarkoituksenmukaista, että kaupunginjohtaja nimeää teemojen koordinaattoreista koostuvan työryhmän, joka kokoontuu muutaman kerran vuoden aikana tarkastelemaan toimeenpanon etenemistä.

**Jämsän kaupungin elinvoimatoimi kiittää lämpimästi kaikkia muistutuksen jättäneitä tai lausuntonsa antaneita.**

Toimivalta, johon päätös perustuu: hallintosääntö 26 §

Ehdotus

Elinvoimajohtaja Anna-Liisa Juurinen

Elinvoimalautakunta hyväksyy osaltaan ympäristöohjelman ja esittää kaupunginhallitukselle, että:

- 1) Kaupunginhallitus hyväksyy Jämsän kaupungin ympäristöohjelman ja
- 2) Päättää ohjelman voimassaoloajasta

Päätös

Keskustelun aikana Mika Kyrö esitti seuraavat tarkennukset ympäristöohjelman teeman ”Metsät ja muut luontoalueet” toimenpiteisiin:

- Selvitetään FSC /PEFC sertifikaatin käyttöön ottaminen metsien hoidossa ja metsäsuunnitelman päivitystarve
- Otetaan metsäsuunnitelman toimeenpanossa huomioon metsien kestävä käyttö, monimuotoisuuden säilyttäminen ja vahvistaminen
- Laaditaan suunnitelma soiden ennallistamiseksi kestävä metsätalous ja hiilensidonta huomioiden
- Hiilinielujen lisääminen metsätalouden toimenpitein

Ilkka Salminen kannatti.

Ilkka Salminen esitti lisättäväksi lauseen:

Lautakunta pyytää kaupunginhallitusta kiinnittämään huomiota hallintosäännön ja ympäristöohjelman synkronointiin.

Lautakunta hyväksyi yksimielisesti päätösehdotuksen edellä mainituin muutoksin.